

EDEBİYATÇILARIN YAYINCILARIN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

**Kültür ve Sanat
Platformu**

EDEBİYATÇILARIN, YAYINCILARIN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

YAZARLARIN SORUNLARA BAKIŐI

Edebiyatçılarımıza sorunlarını sorduk, Şu yanıtıladı:

Belli birtakım edebiyatçılar dışında kalanlar yayıncı bulamıyor

- Adil İZCİ

Konunuzun iki boyutu var; izninizle önce ikinci boyuta, edebiyatın yaşadığı sorunlara ilişkin birkaç düşüncemi söylemek isterim:

Hepsinden önce toplumda (ya da toplumun geniş bir kesiminde) edebiyat/edebiyat yapıtı algısının ciddi bir değişime, belki de bozulmaya uğradığını söylemeliyim. Edebiyat kavramının içi enikonu boşaldı; onun yerini popüler

birtakım sıradan konular aldı. Ne yazık ki bu türden kitapların bazısı, yüz binlerce baskı yapıyor, yapabiliyor.

Sonra, edebiyat ürünleri ne gazetelerde ne de televizyon kanallarında yer bulabiliyor. En ciddi gazetelerde bile ne bir öykü, ne bir deneme, ne de bir şiir... görebiliyoruz. Bir zamanlar gazeteler romanlar "tefrika eder", öyküler, hatta şiirler basardı. (Gerçi çok satışlı bir gazete her gün epeyce bir şiir yayımlıyor ama gerçek şiirin uzağından bile geçemez onlar!)

Bunca televizyon kanalı var; birinin olsun usuna gelmez mi ciddi, dört dörtlük bir edebiyat izlencesi? Kısa bir iki öykü, güzel bir deneme, has birkaç şiir... Fena mı olur bunlardan oluşacak bir yayın?

Doğru; birtakım kültür- sanat- edebiyat izlenceleri var ama onlarda da kitap tanıtımından öte ne görebiliyoruz?

Konunun ilk boyutuna gelirse, belli birtakım edebiyatçılar dışında kalanların yayıncı bulmakta sorunlar yaşadığı, yayınevi yayınevi gezdiği bilinen bir sorun. Hayır, burada yayınevlerine bir söz söylemek hakkımız pek yok; onlar da elbet yaptıkları yatırımı kurtaracak kitaplar basmak isterler, buna zorunludurlar da. O halde önce bir özdenetim gereğinden söz edebiliriz: Yazdığımız çizdiğimiz, ne derece nitelikli; basımını egomuzdan dolayı mı istiyoruz, yoksa gerçekten değerli olduğundan mı?

Nasıl demeli o halde? Yazan, olanak bulursa yayımlayan çok, ama okuyan pek yok.

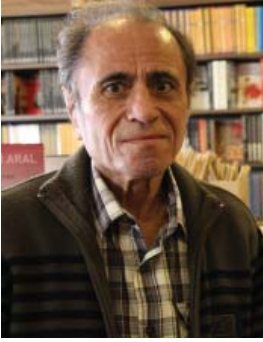
Bu durumda nitelikle yapıtları ve ona göre nitelikli okuru çoğaltmak gereğinden söz edebiliriz.

Peki umutlu muyum? Doğrusu hayır! Edebiyat yapıtlarının ulaşacağı en temel kaynaklar, yani gazeteler, televizyon kanalları da hepsinden önce ticari birer kurum! Para kazanmayacağı alanlara neden ağırlık versin?

Geriye ne kalıyor bu durumda? Her şairin – yazarın, kısacası edebiyatçının kendi göbeğini kendisinin kesmesi!

Büyük yayınevleri şiir yayınlarına yeterince yer vermiyor...

-Ahmet ADA

Öteki edebiyatçıların sorunlarını bilmem olanaksız. Çünkü yayın merkezlerinden uzakta, Mersin'de yaşamaktayım. Şiir ve poetika konularında üretimde bulunuyorum. Şiir, kültür endüstrisinin dolaşımında metaya dönüşmeyen tek tür. Poetika yazıları da öyle. Dolayısıyla, bir şair olarak öne çıkan sorunumuz yayıncı bulmaktır. Şiir, yayınevlerinin yer vermedikleri bir edebiyat türü. Edebiyatın ana alanı oysa. Büyük yayınevleri yeterince yer vermiyorlar şiir yayınlarına, birkaçı hariç. O yüzden, şiir yayınlarını butik yayınevleri üstlenmiş durumda. Bunlara her geçen gün yenileri ekleniyor. Bu bir bakıma iyi bir gelişme. Çünkü şiirin özerkliğini koruma açısından butik yayınevleri bir olanak aynı zamanda. Şiirin, imgenin özgürce yazılmasının önünde bir engel yok. Ne ki, şiir kitaplarının dağıtımının yapılmaması da bir sorun. Kapalı devre bir yayın söz konusu. Az sayıda, ama nitelikli bir okura, bir üstokur denilebilecek bir okura ulaşıyor.

(FOTO: Sinem Özşahin Büyükaşık)

Edebiyat, yaşamı etkiliyor

-Ahmet ÖZER

Edebiyatın yakın döneme değin toplumsal yaşamı büyük ölçüde etkilediği bir gerçek. Bunda edebiyatla hayatın at başı yürüyen özelliği olduğu kadar, onun insan gerçeğine daha farklı noktalardan parmak basışının da etkisi vardır. Duygu, düşünce olay ve olgular içeren gerçeğin maddi güce dönüştürülerek insanı bulunduğu yerden yukarı çıkarma amacının da içten içe gözetildiği ortadadır. Edebiyatçı bu amaç doğrultusunda işe soyunuyordu. Daha güzel bir dünya, daha özgür bir düşünce, insan gibi yaşama... Bunun için de insanın, doğanın, ülkenin özetle dünyanın tanınması gerekiyordu.

Edebiyat bugün bu alanları ne denli gündemine alıyor?

Edebiyatçı toplumsal yaşamın bütün sıcaklığı içinde olmasına karşın çoğu kez bireysel ufkunu donatmanın yarışında. Özgün, ilginç ve farklı olmak bir bilinmezi süsleyip gündeme almak değil, bilinen bir gerçeğin içinden farklı olanı ortaya koyabilmektir.

Böyle olunca edebiyatçı konusunu aldığı halkın dışında bir alana sürükleniyor. Ayağının altındaki zemin, kaygan. Yazdıkları dar bir alanın insanının gündemi.

Şan ve şöhret sahibi olmanın edebiyatçı olmada "gereklik arz ettiği" düşünüyor. Yazdıklarınız medyanın iletişim araçlarının gündeminde değilse yarıştan kopuyorsunuz. Edebiyatçı olduğunu ileri süren kişi iki soruyu kendini içtenlikle sorabilmeli. Ben insanı tanıyor muyum? Ben yazdığım dilin inceliklerini biliyor muyum?

Büyük yazarlar çağı önümüzde bir olgu. Büyük yazarlığın ölçütünü bugün çağından sorumlu olmakla eşdeğer tutabilir miyiz?

Edebiyat maddi ve manevi birçok sorunu içerebilir. Önemli olan bir insanın bu alana hayatını adayabilmesidir. "Yazmak yaşamaktır" sözünün gerçeği de budur.

Temel sorunların başında eğitim geliyor, çözümü de kendi içinde

-Ali Ekber ATAŞ

Bu sorunuzla yetmişli yılların ikinci yarısında karşılaştıydım, yanıtlamam daha kolay olurdu. Hayatımızı kuşatan teknoloji, hepimizi gerçek hayattan, hayatın gerçekliğinden koparıp ekranlarına hastalıklı derecede bağımlı yaptı. Temel sorunlarımızın başında eğitim, diğeri de bu teknik bağımlılıktan kaynaklı, hem tüketen hem de tembelleşen bir gençliğin yaratılması geliyor kanımca.

Sorunuza gelince:

1. Teknoloji, okuma alışkanlığımızı öldürdü. Bu da edebiyatın insanı yakalayan ve kuşatan bütünlüğünü bozdu. Bir felsefi metni, romanı, öyküyü, deneme, inceleme yapıtlarından herhangi birini günümüzde, başından sonuna okuyan yok. Sosyal iletişim (medya) ağında insanın geçirdiği zaman, kitapla okur arasındaki canlı bağı da kopardı. Yeni okur, kitabı okumak yerine, kitaptan bölümler, paragraf ya da tümcelerle yetinir oldu. Herhangi bir bölümün, herhangi bir paragrafı ya da o paragraftaki çarpıcı bir tümce yeterli yeni okur için. Teknik aletlerin insan üzerinde yarattığı sorunları da düşünmeli. Hafıza kaybı, çabuk unutma ve okuma tembelliği gibi...

Bir yazarın bir yapıtını alıp, fırından yeni çıkmış ekmeğin kokusunu içine çeker gibi kitabın kokusunu içine çekmeden, dahası kitabı görmeden, o kadar kitap hakkında yorumlar yazan, eleştiriler yapan bir kuşak yetişti. Kitabın kapak tasarımından sayfa tasarımına, baskısından yazı karakterine, dizgisine kitabı eline alıp iyice bir inceleyip okumak yerine, yapıttan bölüm ve parçayla yetiniyor olması, günümüzün okurunun tipik ve gündelik davranışına dönüştü.

Bizim ve bizden önceki kuşakların yaşadığı, okur yazar buluşmasındaki o heyecan yok günümüzde. Saatlerce kitap imzalatmak için kuyrukta sıklımadan beklemek bir zevkti. Yeni okuyucu bilgi teknolojilerini kullanma konusunda çok başarılı olmasına karşın, seçkin ve seçicilik niteliğinden çok uzak. Sanal ortamda geliştirdiği dil ve ulaşma yönteminde teknolojiyi araç değil amaç olarak seçmesi edebiyatın ve dolayısıyla edebiyatçının karşısına, ancak eğitimle çözülebilecek bir başka sorun olarak çıkmakta.

İçinde yaşadığımız çağ ve teknik olanakları okurun kitaptan uzaklaşmasını da sağladı. Çünkü teknik gelişme yaşamın, çabuk ve hızlı değişimini dayatmasıyla, gerçek yaşamla kitapta anlatılan hayatın akışı denkleşmez oldu. Okurun bu hızlı değişim karşısında kitabın içindeki hayatını ağır bulması, onu kitaptan koparmasını çabuklaştıran bir başka neden olarak da görülebilir.

İnsan, gerçek hayatın hızına yetişmek için sürekli bir koşu ve tüketim halinde yaşıyor hayatı. Oysa kitaptaki hayat, bir kaplumbağa hızında ilerlerken, yaşadığımız hayat ışık hızında. Dış dünya gerçekliği ile kurgusal gerçeklik denkleşmeyen bir çelişkiye dönüşünce, okur, kitabı daha sıkıcı bulabilmekte.

Aslında bütün sorunların altında yatan nedenin ekonomik olduğu düşünülür. Oysa sorunun asıl nedeninin ekonomik değil, eğitimden kaynaklandığı pek dillendirilmez. Çünkü insanlar işsizlikle tehdit ediliyorlar. Bir torba kömür, bir paket makarnadan sağlanan faydanın getirisi, bir kitabın okunarak elde edeceği getirisinden daha çabuk ve etkili fayda sağlıyor. Oysa eğitimi düzelttiğinizde, herkese eşit ve parasız bir eğitim verdiğinizde, başta ekonomide sosyal hayatta, siyasal düzende, kültürel yaşamda olduğu kadar, sanatsal alanda da kendiliğinden bir gelişme olduğu hemen görülecektir. Bizim eğitim alanındaki en büyük atılımımız, Atatürk'ün, cumhuriyet eğitim kurumlarıdır. Özellikle, Atatürk'ün ölümünden sonra, Hasan Ali Yücel'in 1946-1955 yılları arasındaki bakanlığı döneminde kurulan Köy Enstitüleri eğitim dizgesi, uluslararası alanda dünya çapında bir gelişmişlik göstermiş, gelişmiş ülkelerce araştırma konusu yapılmıştır.

Bu eğitim kurumlarının devrimci ve laik, iş içinde eğitim ve üretim ilkesini, çağın niteliklerine uygun geliştirilerek kentsel bir kimlikle yeniden yaratılması mümkün. Bir çözüm olarak düşünülebilir.

2. Türkiye'de edebiyat dünyasında, yetmişlerin deyimiyle, oligarşik bir ilişkinin egemen olmasından kaynaklı büyük bir sorunun var olduğunu düşünüyorum. Özellikle bu ilişkinin belli edebiyat dergileri çevresinde yoğunlaşması, beraberinde cepheleşmeyi de getirmekte. Her dergi ve ekibinin, kendini merkez alarak hareket etmesi, kendi söylem, yazın ve şiir anlayışına yakın olamayanlara baştan dergi sayfalarını kapatmaları edebiyatçının sorunu olmaktan çok, nitelikli edebi yapıtların ortaya çıkmasının yanında okura ulaşmasını da önlemektedir.

Temel ölçü edebiyat estetiğinin alınması gerekirken, kafa kol ilişkilerinin edebiyat dünyasına egemen olması, salt dergi çevresiyle sınırlı kalmıyor. Roman, öykü, şiir yarışmalarında da kendini gösteriyor. Yazılanın edebiyat tarihi açısından önemine bakmadan, dostluk ilişkilerine dayanan tartışmalı değerlendirmelerde bulunmaları, edebiyatın gelişmesinin önüne çıkan başka bir engel. Bu salt, edebiyatın ve edebiyatçının gelişmesine engel olmakla kalmıyor, kendini gelecek kuşaklara taşıyacak genç edebiyatçılara da vurulan prangadır. Kendi ayaklarına kurşun sıkmakta bir sakınca görmüyor olabilir bu ve benzerleri. Dahası, bu ödüller/ödüllendirmeler, jürilerin seçiminden çok, tekelleşen yayınevlerinin ödül alması için yapılan yatırımların etkili olduğu da bilinen bir başka acı gerçek.

Bu temel sorun, salt edebiyatçılarla aşılabilecek bir sorun değil. Devletin konuya el atması, taraf olarak yazarlar, şairler, edebiyatçıların yaratıcı ürünlerinden doğan, yayıncılara karşı telif haklarının korunması konusunda ciddi bir yasal düzenlemeyi, yazar, şair, sanatçı lehine gerçekleştirilmesi gerekir. En temel çözümlerin başında bu geliyor.

Bir başka sorun, yazar örgütlerinin, tüm ideolojik yapay ayırmalardan sıyrılmış, muhalif ve bağımsız sanatçı kimliğini koruyan bir yapıyla bütünleşememesi. Oysa sermaye yayıncılığına karşı güç birliği oluşturmak, örgütlü ve topluca hareket etmek, ikinci bir çözüm olarak düşünülebilir. Ki geçmişte bunun örnekleri var. Yazko örneği gibi.

Özetlersek, sorun ve soruların çözümü, yanıtı aslında kendi içinde. Sorunun yaşandığı her yerde, iki tür insan yaşar:

Sorun üretenler.

Çözümünden yana olanlar.

Bir eğitimci, şair ve ressam olarak, çözümünden yana olanların, sorduğunuz sorulara verecekleri yanıtlar, temel sorunun eğitim olduğunu, çözümünse yine, eğitimden geçtiğini söyleyeceklerini düşünüyorum. Geri kalan sorunlar ise verilecek nitelikli eğitim sonucunda çözüme kavuşturulacağı da eşyanın doğası gereği.

Saygılarımla.

Dipsiz bir kuyuda bağırp duruyoruz

-Ayşe KİLİMCİ

Ülkemizde edebiyatın da edebiyatçıların da sorunları kördüğüm. Dipsiz bir kuyuda bağırp duruyoruz, balçık sesimizi yutuyor, ses ilettik sanıyoruz, ne işiten var ne duymaya niyeti olan. Çuvallamamız birkaç noktada kümeleşti; yapıt ve yazar kalitesi, eleştirmen varlık-yokluk-niteliği, yayınevi, editör varlığı-yokluğu-kalitesi, reklam, yazı işportacılığı-tezgahı-tezgahtarlığı-çığırtkanlığı, reklam, çok satmak kuralı ve okurun müşteriye dönüştürülmesi, korsan kitap ve telif sorunu, hem yaratılan kitapta hem ortak kitaplardaki telif, daha doğrusu telifin ortadan kaldırılması, hatta şerefiye parası istenmesi...

Bunlar latife gibi görünse, algılsa da, her şakanın yarısı gerçek. Bizim alışkın olduğumuz iyi'den yahut 'eksik, üstünde çalışılmalı, olmamış, ama daha iyi olabilir' tarzı değerlendirmenin ortadan kalkıp/kaldırılıp, yerine ait olunan grup, paylaşılan dünya görüşüne ait değerlerinin gelmesi, kimi cephelerin karşı cephedekileri yoksayması, hiçbir işe yaramasa bile, eleştirmenin can çekişiyor olması, ki yaşamasını isterdik, okur için olmasa da, yazarın kendiyile yarışması, kendini doğru gözlemleyebilmesi açısından, kısa ve uzun vadeli yayın politikalarının alafucuruk bozduman olması, piyasaya göre günübirlik tavır, karar alınması, geneldeki tavırsızlık, yansızlık, reklam denen kılıcın yazarın da yayıncının da tüketicinin de başı üstündeki dehşetengiz salınımı, kopyala yapıştır türü/ Amerikanofil/ zeka düzeyi düşükleri hedef alan televizyon dizilerinin basılı örneği türde ve birkaç yüz kelimeyle yazılmış kitap oluşturmanın, vasat okur olması kuşkulu olanların çok kötü yazıcılar olup, edebiyata ekşi maya katması, birbirinin taklidi gerek siyaset gerek tarih gerekse aşk konulu sahte, vasat altı, okuru gerileten, yazarı faş malamat eden naylon yapıtların edebi çöplüğü oluşturup, soluk almayı güçleştirmesi...Daha sayayım mı, eksigi var, fazlası yok. Bunlar edebiyatımızı budayıp indiriyor ve bu sonrası için cana can katan bir budama değil, bıçağın değdiği yerden edebiyat ağacı kuruma başlıyor. Köklerle bağ kesik, bulutlara uzanması gereken genç dallara özsü ve oksijen yetmiyor, gitmiyor, gençlere destek kalmamış, varsa yoksa canım kendim, ısıttığım mindirim... Yayıncısı, yazarı, dergicisi, yayın yönetmeni, eleştirmeniyle yılda bir kere bile edebiyat zirvesi, dert alıp verme, destek toplantısı yapmayı bilmiyoruz, öğrenmemişiz, niyetimiz

yok. Kùltür bakanlığının teşvik projelerinden tutun, hem Kùltür hem MEB yayınlarının bütün yazarları kucaklayıp, devlet desteğiyle can suyu verme, kütüphanelere ve okullara, okurlara ulaştırma niyeti, politikası yok... Ölmüşüz, ağlayanımız yok. Ortalık önümüzdeki yıllara dayanacak halkı, hikayeyi damardan bilen, onlarla hemhal olmuş, hikayeyi, kitabı doğru söyleyenleri değil, hayatı ve kendi ülkesini, hatta kendisini bile kitaptan, internetten, önlerine konulan tarihi ve folklorik bilgi dökümünden öğrendim sananlara kalmış, kendi başını bağlayamayan gelin başı bağlamaya kalkmış...Geline de yazık, başa da, edebiyata da, yazara da okura da...

'Ödüller adını taşıdıkları ismin saygınlığına gölge düşürmeden, hep aynı adların seçici kurulu oluşturmadığı, farklı görüşteki farklı adların değerlendirmesiyle ve doğru seçimle dağıtıldığında, ödül enflasyonu sonlandığında, manevi ve maddesel getirisiyle bir şeyleri harekete geçirdiğinde, daha da önem kazanacaktır.'

Edebiyatın toplum genelince ilgi görmemesinde temel bir neden de eğitim politikaları

-Behçet ÇELİK

Edebiyat eserleri okura ulaşmak için kitap olarak yayınlanmak durumunda. Ne var ki eser kitap halini aldığı anda kaçınılmaz olarak bir ürün, bir meta haline geliyor. Dolayısıyla edebiyat eserinin niteliği arka planda kalırken, satışı ve satışını artıracak çabalar öne çıkıyor. Değişim değerinin kullanım değerinin önünde olduğu kapitalist piyasa ilişkileri, edebiyatın başlıca sorunlarından biri bugün. Yayıncılık sektörünün büyümesinden sıklıkla söz ediliyor, ama ticaretin kurallarının niteliğin önüne geçmesinin bir sorun olduğu pek ifade edilmiyor. Beri yandan, niteliğin öne çıkmasını sağlayacak kurumların zaafı ve sıkıntıları da mutlaka ifade edilmeli. Edebiyat ve eleştiri dergilerinin satışı çok düşük ve çok zaman bağımsız değiller. Bağımsız yayınlar ciddi bir dağıtım sorunuyla karşı karşıyalar. Ülke çapında dağıtım ağında yer alabilmeleri için dağıtım şirketlerinin dayattığı koşulları bağımsız dergilerin kabul edip ayakta kalmaları neredeyse imkânsiz. Akademi ise oldum olası güncel, çağdaş edebiyata ilgisiz, çalışmalarını eski edebiyatla sınırlandırmış durumda. Söz ettiğim bu zaafı sadece ekonomik sıkıntılara yol açmıyor, dergiler edebiyatçıların birbirleriyle tartışıp fikir alışverişinde buldukları ortam olmaktan da çıkıyor. Canlı bir edebiyat ortamı için dergiler çok önemlidir, bugün böyle bir ortamdan söz etmek de ne yazık ki mümkün değil.

Değindiğim dağıtım sorunu edebiyata odaklanmış küçük yayınevleri için de büyük bir sorun. Yayınlanan kitapların okura ulaşabilmesi için dağıtımcıların dayattığı koşullara uymak zorundalar, ama bu koşullar altında ayakta kalmaları hiç kolay değil. Dağıtım sorununu aşmak için daha sık ve daha çok kitap yayınlama mecburiyeti, bir yandan nitelikte kayba neden olurken, bir yandan da böylesi yayınevleri için altından kalkılması zor mali yüklerle neden oluyor.

Edebiyatın toplum genelince ilgi görmemesinde temel bir neden de eğitim politikaları. Evinde kitap okunmayan çocuk ve gençlerin edebiyatla ilk tanıştıkları yerler olan okullarda verilen edebiyat dersleri oraya edebiyatsever olarak gelenleri bile edebiyattan

soğutuyor. Bu yeni bir Şey değil, seksen doksan yıldır böyle, ama görsel kùltürün, medyanın çok nde olduğu bir çağda edebiyatın iyiden iyiye ilgi görmeyen, eski çaęa ait bir olgu olduğu algısının artmasında eğitim politikaları da çok etkili.

Sorunları birkaç paragrafta özetlemek zor, akla gelen birkaç tanesi

-Birgül OĞUZ

Türkiye’de edebiyatın/edebiyatçıların yaşadığı sorunları birkaç paragrafta özetlemek elbette mümkün değil. Yine de akla gelen ilk birkaç tanesini şöyle sıralayabilirim:

Türkiye’de bağımsız yayınevlerinin sayısı oldukça az. Ve her geçen gün daha da azalıyorlar. Tıpkı küçük kitapevlerinin de azaldığı ve bunların yerini büyük zincirlerin aldığı gibi. Bu durum her şeyden önce metinlerin yayılma kanallarını kısıtlıyor. Bugün, edebi yayılımın edebiyat pazarının taleplerine göre şekillendiğini görüyoruz. Böyle olunca, bağımsız yazı da kendine alan açamıyor. Bağımsız yayınevlerinin okurlar ve yazarlarca güçlü bir biçimde desteklenmesi gerek.

Yazarlar için bağımsız fon olanakları hayli az. Telif ise Türkiye’de her zaman büyük bir sorun. Bir yazarın yazarken verdiği radikal emeği düşündüğümüzde, yazarak geçinebilmenin bunca büyük bir hayal olmaması gerekirdi.

Türkiye’de devlet şiddetinin özellikle entelektüel üretim söz konusu olduğunda ne düzeylere varabildiğini az çok hepimiz biliyoruz. Bu durumun, yalnızca bir sansür sorununu değil, tek tek her yazar için belli düzeyde bir otosansür sorununu da beraberinde getirdiğini düşünüyorum. İçselleştirilmiş sansür, devletçe konan yasaktan çok daha korkunç ve tehlikeli bir şey tabii.

Yozlaşmanın boyutları çok büyük. Bu durum yalnızca nitelikli yazarın değil aynı zamanda nitelikli okurun da yalnızlaşmasına neden oluyor. Yozlaşma kendi estetiğini dayattıkça, iyi edebiyatın itibarsızlaştırıldığına tanıklık ediyoruz.

Edebiyat eleştirisi alanındaki boşluk hepimiz için düşündürücü olmalıdır. Eleştiri metinlerinin yerini tanıtım metinleri aldııkça, eleştiri ve pazarlama arasındaki büyük ayırım ortadan kalktııkça, edebiyat da düşünömselliğini ve kendini onarma/yenileme olanaklarını yitirecektir.

(FOTO: Sancar Dalman)

En önemli sorunlardan biri de maalesef Türkiye'deki fikir ve ifade özgürlüğü

-Esen ARSLANDOĞAN
(BESAM Genel Başkanı)

Sanırım öncelikle edebiyatın ve edebiyatçıların ve hatta okurun sorunlarını ayırıştırarak incelemek gerek. Tabii sözünü ettiğim tarafların sorunları bir aşamada karşılıklı etkileşim içindedir ve kesinlikle kesişecektir. Ancak biz gene de edebiyatın sorunlarından başlayalım. Edebiyatın öncelikli sorunu eğitim sistemidir. Sadece öğrencilerin sıkça yakındığı test sisteminden bahsetmiyorum. Edebiyat dersleri adı altında okutulan ve okutulmayan eserler ve daha da önemlisi

bunları incelerken yapılan yanlışlıklardan söz ediyorum. Besam adına Kütüphaneler ve Yayınlar Genel Müdürlüğü'nde kitap seçerken peygamberin hayatı gibi şimdi hatırlamadığım kadar çok dini kabul edilen kişilerin hayatı ile ilgili birtakım kitaplar nedeniyle tartışma yaşadım. Anlamadığım şu, dini bir yaklaşım vermek istiyorsanız bile hayatları inceleyerek bir yere varamazsınız. Buna benzer bir edebiyat anlayışıyla yapılan derslerden bahsediyorum. Ayrıca bilgisayar çağında olduğumuzu ve şimdi okula giden çocukların bilgisayarla doğduklarını unutmamak gerek.

Edebiyatçı tanımı geniş kapsamlı: kendini kabul ettirmiş olan edebiyatçıların sorunları da ele alınmalı ancak bir de yeni yazar olan ya da olmaya çalışanların sorunları var. Yeni bir şey yazmak ve bu piyasada duyulur olmaya çalışmak başlı başına bir zorluk. Bu sorunlar sanırım büyük ölçüde bütün ülkeler için geçerli. Ancak katıldığım toplantılardan edindiğim bilgi en azından Avrupa ve Amerika'da telif sorunu aşılmış. Ancak bizim ülkemizde telif hakları ciddi bir sorun ve yazarların önündeki en büyük engellerden biri. Eseri bastırmak isteyen yazar telif konusunda maalesef pek titiz davranmıyor ve hakkını aramayı ikinci plana itiyor. Bu da muhtemelen yazarların başka meslekler yapmasını gerektirdiği için üretimlerini kısıtlıyor.

Tabii okur açısından bakınca ne okumalı konusunda da bir sorun var. Çok mu yeni kitap basılıyor diye sormadan edemiyorum. Ayrıca basılan birçok kitap da edebiyat bile değil maalesef. O zaman bunlar nasıl basılıyor sorusu önem kazanıyor. Yazar herkes yazar mı

oluyor? Kullanılan dil Türkçe bile sayılmaz kanımca. Piyasayı doldurunca kuru kalabalık değil mi? İşte bu nedenle kaliteli okura çok gereksinim var.

En önemli sorunlardan biri de maalesef Türkiye'deki fikir ve ifade özgürlüğü. Sadece kitaplar değil yazılan bilimsel makaleler bile bunun sancısını çekiyor. Sadece sancılı da değil mahkemelere bile düşen yazar- akademisyenler var. Ayrıca mahalle baskısı şeklinde birçok yazarın tarihte örneklerini gördüğümüz gibi konu ve konularını ele alış biçimlerini bu ifade özgürlüğü eksikliği etkiliyordu.

Çözüm önerileri aslında sorunların içeriğinden anlaşılabilir. İyi bir edebiyat eğitimi. Sevdirecek, seçerek okutmak. Kitapların her zaman insanın en iyi yoldaşı olduğu bilincini aşılacak. Kitapların düşünme ve değerlendirme konusunda çok önemli bir basamak olduğunu anlatan bir yaklaşımla edebiyatı işlemek.

Telif hakları sorununu çözmek. Bu da pek kolay bir şey değil maalesef. Yazarlara da iki kursa giderek yazar olunamayacağını, yazarlığın çalاکalem yazmanın ötesinde ciddi bir çaba olduğunu anlatmaya çalışmak da gerek sanırım.

Edebiyat niteliğini kaybediyor -Feyza HEPÇİLİNGİRLER

Türkiye’de edebiyatın yaşadığı en büyük sorun, nitelik kaybı. İçi boşaltılmış, çalاکalem yazılan kitapların çok satılıyor olması ne yazık ki birçok hevesliyi bu türde bir şeyler karalamaya yönlendirmiş durumda. “Edebiyat dünyası” diye söz edilebilecek bir alan kalmadı. Yayın dünyası var; evet. Bol bol da yayın var. Ama bunların içinde edebiyatın bayrağını yükseltecek yapıt yok. Kolay okunabilir olmanın biricik koşul olması, ucuz esprilerle, basit oyunlarla soslandırılmış tek dayanağı merak uyandırmak olan romanların yayın dünyasını kaplamasına yol açtı. Bence edebiyat bu yaygın

bolluğuna karşın içinden kolay kolay çıkamayacağı bir krizin içine sokulmuş durumda. Çok roman yazılıyor, çok kitap basılıyor ama bu, zenginlik sağlamak yerine karmaşaya yol açıyor.

Edebiyatçıların sorunlarını belirleyen de bu kuru güdültü ortamı olmakta. Nitelikli yapıtlar gerçek edebiyatseverlerin dikkatinden kaçmıyorsa da okur sayısını artırmak isteyen, nitelikten ödün vermek zorunda kalıyor. Yelkenlerini reklam rüzgârıyla şişirmiş olanlar görüş alanını bir süreliğine dolduruyor; sonra pek de kalıcı bir iz bırakmadan gözden yitip gidiyor. Rüzgârlı yeni yelkenler onların yerlerini alırken reklam rüzgârını arkasına alamayanın fark edilme şansı bile çok düşük. Edebiyatçı, yapıtını ne kadar emek vererek ortaya koymuşsa okunma şansı o kadar düşük. Sözüün kısası, kötü paranın iyi parayı kovması gibi, kötü edebiyat da iyi edebiyatı kovuyor.

Edebiyatın sorunlarına dair...

-Gaye BORALIOĞLU

OKUR KİTAP BULUŞMASI: Türkiye’de edebiyat ortamının en önemli sorunlarından biri bence kitabın okurla buluşmasını sağlayacak, bir başka deyişle kitabın satışını sağlayacak mekanizmaların olmaması. Yayınevleri neredeyse matbaa gibi çalışıyor. Kitabı seçiyor, basıyor ve ondan sonrasıyla pek de ilgilenmiyor. Kitabın tanımına yönelik, okumalar, edebiyat festivalleri, üniversitelerde, okullarda etkinlikler gibi faaliyetler çok dar bir şekilde gerçekleşiyor. Gazetelerin kültür sanat sayfaları da çok kısıtlı olduğundan kitap tanıtımları için tek mecra kitap ekleri oluyor. Ancak kitap eklerinin kapağını

çok az okuyucu açıyor. Çoğunlukla gazete eki olduğundan etkin bir alan yaratamıyor kitap ekleri.

KİTAP SEÇİMİ: Bizim kuşağın edebiyatçıları, yayınevlerinin ne kadar zor kitap seçtiği, bir yayıncı bulmanın güçlükleriyle ilgili hikayelerle büyüdü. Oysa bugün kitap yazdıktan sonra basacak yayınevi bulmak hiç de zor olmuyor. Yayınevleri az sayıda yüksek nitelikli kitap basıp, hakkını vererek tanıtım yapmak ve böylece belli bir satış ve bilinirlik sağlamak politikası yerine çok sayıda kitabı az tirajla basarak okura sunuyorlar. Yani bir nevi çok çeşit her tür kalite gibi bir “market” politikası ortaya çıkıyor. İlk anda bu daha demokratik gibi görünse de uzun vadede iyi kitapların gürültüye gitmesine yol açacak bir kirlilik yaratıyor. Yüksek nitelikli kitapların tanıtım ve yaygınlaşma açısından hak ettikleri özendenden mahrum kalmasına yol açıyor.

TELİF ORANLARI: Bundan on- on beş yıl önce yazarın telif hakkı yüzde 15 civarındaydı ve peşin ödenirdi. Bugün ne yazık ki yüzde 6-7’lere razı olan yazarlar olduğunu duyuyoruz. Sonuçta yıllarca süren çalışmaların karşılığında komik rakamlarla teselli bile bulamayan mutsuz ve yalnız yazarlarla karşılaşılıyor. Yalnız çünkü yukarıda saydığım sebeplerle çoğu yazar kitabının tanıtılması için kendisi kişisel çabalar göstermek zorunda kalıyor.

KİTAP SATIŞ NOKTALARI: Ne yazık ki kaliteli kitabevlerinin sayıları da giderek azalıyor. Butik kitabevleri yerini daha çok oyuncak, biblo vs de satılan zincir marketlere bırakıyor.

(FOTO: Muhsin Akgün)

Kitaptan, yazardan anlayan, kitap almaya gelmiş okuyucuyu yönlendiren kitap satış elemanları da tarihe karışmış durumda.

CİNSİYETÇİ YAKLAŞIM: Son olarak hayatın hemen her alanında karşımıza çıkan cinsiyetçi yaklaşımın en yoğun olduğu alanlardan biri, şaşırtıcı bir şekilde edebiyatta karşımıza çıkıyor. Yayınevlerindeki editörlerin, yazarların, dergilerin yönetim kurullarının ve çıkan imzaların çok büyük bir çoğunluğu erkek. Tabii kitaplarda anlatılan karakterlerin de büyük çoğunluğu erkek!

Yaratma ve düşünceyi ifade özgürlüğünün kısıtlanması

-Gülsüm CENGİZ

Ülkemizde edebiyat alanının; yayıncılıktan edebiyatçılara, üretilen yapıtların eleştirisinden edebiyat okuru yetişmesine dek bir dizi sorunu vardır. Öncelikle, kitle kültürünün insanlar üzerindeki etkisi nedeniyle yazınsal yapıtların yazılıp yayınlanmasında sorunlar vardır. Yapıtların yayınlanma sürecinde, piyasa ekonomisi gereği, yazınsal metnin niteliğinden çok yazarın popülerliği, konunun günlük ilgiye uyup uymadığı vb. ölçütler geçerlidir. Bu durum, yazarların yaratma özgürlüğünü ortadan kaldırmaktadır. Bazı yayınevleri bağlı oldukları yazarlara üretecekleri kitapların konularını önerebilmektedir. Kitap bir yazınsal yapıttan çok meta olarak değerlendirilmektedir. Büyük yayın tekelleri tarafından yayınlanıp meta olarak değerlendirilen kitabın tanıtımında, yazarın fiziksel özellikleri, yaşama biçimi vb. edebiyat dışı ölçütler öne çıkmaktadır. Bu durum, yazınsal değer taşımasına karşın, bu uygulamalara boyun eğmeyen yazarların yapıtlarının yayınlanmasında, yayınlansa da okura ulaşmasında güçlük yaratmaktadır.. Sayısı zaten fazla olmayan okurun, yazınsal yapıtı alımlama ve estetik açıdan beğeni düzeyinin düşmesi ortaya çıkan başka bir sorundur. Bu durum, kitle kültürünün insanlar üzerindeki egemenliğinin yanı sıra, edebiyat okurunun yetişmesi konusundaki sorunlardan kaynaklanmaktadır. Üniversitelerdeki Türk Dili ve Edebiyatı bölümlerinde, ders programlarında politik ve ideolojik kaygılarla çağdaş ve sisteme karşıt yazarlara ve yapıtlarına yer verilmemektedir. Bu durum, çocuklara ve gençlere edebiyatı tanıtip sevdirecek olan Türkçe ve Edebiyat öğretmenlerinin eksik yetişmesine yol açmaktadır. Öte yandan ilk ve orta dereceli okullardaki Türkçe ve Edebiyat kitaplarında çağdaş yazarların metinlerine yer verilmemesi, yeni yetişen kuşakların ülkemiz edebiyatçılarını ve yapıtlarını tanımalarının önüne geçmektedir.

Geçmiş dönemlerden günümüze, yaratma ve düşünceyi ifade özgürlüğünün kısıtlanması, yapıtların toplatılıp yazarların hapsedilmesi ve bunun biçim değiştirerek sürmesi edebiyatçıların yaşadığı sorunların başında gelmektedir. En zor yazınsal tür olan şiirin basite indirgenmesi, internet sitelerinde yayınlanan manzumelerin şiir, onu

yazarların şair olarak nitelendirilmesi; yayınlanan kitaplar ya da metinler hakkında nesnel eleştirinin yapılmaması, edebiyat eleştirmenlerinin yok denecek kadar az olması edebiyat alanımızın yaşadığı önemli sorunlardır.

Bu sorunların çözümlü için öncelikle Kùltür Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı ve Üniversitelerin ilgili bölümlerinin sorumlulukları vardır. Türk Dili Edebiyatı Bölümlerindeki ders programlarında, kitaplarında; ilk ve orta dereceli eğitim kurumlarındaki Türkçe ve Edebiyat kitaplarında çağdaş şair ve yazarların metinlerine yer verilmelidir. Yetiřkinler için yazan yazarların yanı sıra; okuma davranışı kazanma sürecindeki çocuklar ve gençler için yazan yazarların metnin yazınsallık ölçütüne uyması, yayıncıların da ticari kaygılardan çok bu ölçütle kitapları yayınlaması gerekmektedir. Edebiyat okurunun yetişmesinde önemli bir yeri olan nitelikli edebiyat dergilerinin genç okurlara tanıtılması, yaygınlaştırılması önemli bir olanaktır. Sayısı az da olsa edebiyat eleştirmenlerinin, nitelikli ve yazınsal değer taşıyan yapıtları edebiyat okuruyla buluşturması, yetersiz ve eksik yapıtların nesnel eleştirisini yaparak okurun estetik beğeni düzeyinin yükseltilmesi sorunun çözümünde atılacak ilk adımlardan biridir.

Yazarların gizli bir sansür altında kendilerini hissettiğini düşünüyorum

-Halil İbrahim ÖZCAN

Yazı sonuçta yalnız bir yolculuktur ve her insanın kendine göre yazma nedenleri vardır. Her yazar kendi hayatı sorguladığı ya da değerlendirdiği yerden soruna yaklaşacaktır.

Öncelikle içinde yaşadığımız toplumsal koşullar yazının ütopyasıyla içiçeliği konusunda bana sağlıklı gelmiyor. Yani yazarların gizli bir sansür altında kendilerini hissettiğini düşünüyorum. Elbette bu ısmarlama yazan, popülerite peşinde kendi rüzgârına değil de başka rüzgârları arkalarına alan yazarları kastetmiyorum burada. Hayat öğretmiştir ki bizlere her rüzgâra yelken açılmaz.

İletişim çağının baş döndürücü hızı da has edebiyatçıları biraz ağırdan almaya itmiştir gibi geliyor bana. Nerede o has edebiyatın beklendiği zamanlar diyesi geliyor insanın bazen.

Toplumsal çalkantılar hızla iyi edebiyatı üretirken günümüzde bu sanki yavaşlamış gibi. bu günlerin geçeceğine inanıyorum. sonunda her yazar kendi metnini oluştururken kendi yolunu bulacaktır.

Edebiyat her daim kendi has yazarlarıyla devam edecektir.

Türkiye’de edebiyatın, edebiyatçının sorunları

-İnci ARAL

(PEN Türkiye Merkezi Eski Başkanı)

1. Türkiye’de yaşanan siyasi, toplumsal ve ekonomik sorunlar doğal olarak edebiyatçıyı ve edebiyatı etkiliyor. Birey hak ve özgürlüklerinin tam olarak yaşanmadığı yerde ifade ve sözün üzerinden baskı ve yasak da eksik olmuyor. Toplumun kutuplaştırılmış oluşu ise bu baskıyı, yasakçı bakış lehine katlıyor. Bugün siyasetin edebiyata da bulaşması ve yazarların yandaş ve karşıt olarak ayrılmasının edebiyatımız açısından çok olumsuz sonuçlar doğurduğu kanısındayım.

2. Uzunca bir süredir okurumuzun zevkleri, seçimleri küresel kültür endüstrisinin piyasa kuralları tarafından yönlendiriliyor. İleri kapitalist ülkelerde doksanlı yıllardan başlayarak yükselen bu olgu Türkiye’de de edebiyatı çoğunluk eğilimlerine göre biçimlendirmede otorite haline geldi.. Dijital teknoloji ve kitle iletişim araçları, ortalama insan için öngörülen ucuz ürünleri, bir örnekletirilen kalabalıklara empoze etmekte binlerce eleştirmenden çok daha etkin rol oynuyorlar ve edebi düzey gitgide sığlaşıyor. Edebiyatımız büyük ölçüde bu otoriteye teslim olmuş durumda. Satış, para ve ün, iyi edebiyat ürünü üzerinde düşünmek, tartışmak bir yana yapılan-yazılan önemli şeyleri de görünmez kılıyor. Ortalıkta yoğun bir kargaşa ve gürültü var.

3. Bu ortamda üniversitelerin edebiyat bölümlerinin daha etkin bir role sahip olması beklenebilir. Ancak onlar da ya eskilerle ilgilenme kolaylığını seçiyorlar ya da sadece moda olanı gündeme almakla yetiniyorlar. Araştırma, keşif, yapılanı görme ve yerine koymakta fazla işlevleri yok.

4. Toplumsal kargaşa, gelir dağılımındaki adaletsizlik, özellikle de eğitim sorunu nüfusa oranla okur sayısının ve okuma oranının çok düşük kalmasına neden oluyor. Bu da yazarları maddi manevi zorluyor. Satış ve ödeme koşullarının ancak çok satan yazarlara imkan sağlaması ise yenileri mağdur ediyor.

5. Çok hızlı değişen ülke gündemi ve kitabın raf ömrü, yazarın yoğun emek ve zaman ayırarak ürettiği eserin okura ulaşmasında güçlük yaratıyor. Ülkedeki oturmamış, her şeyin havada salındığı ortamda ise ciddi eserler çok çabuk eskime tehlikesi taşıyor.

6. Edebiyat eleştirisi gündemden tümüyle düştü. Eleştirinin titizlik, dürüstlük ve uzmanlık gerektirmediği, yetenekle ve az çok deneyimle herkesin eleştirmen olabileceği inancı yaygınlaştı. Sosyal medya yalan yanlış tanıtım ve klişe sunumların kaynağına dönüştü. Eleştirinin demokratiklemesi olarak görülen bu durumun edebi birikimin zenginliğiyle ilişkisi yok. Bugün edebiyatın, yazarın ve okurların eleştiriye çok ihtiyacı var. Oysa yokmuş gibi yaşıyoruz. Medyada yer alan kitap yazıları, çoğu zaman bir edebiyat eseri değil de herhangi bir mal gibi sunuluyor. ve kitabın çıkışının haber değeri odak alınıyor. Yazarın asıl anlatmak istediği, dili, tutarlılık ya da tutarsızlıkları, en çok da eserin ruhu söz konusu bile olamıyor.

7. Edebiyat özü gereği muhaliftir ama aynı zamanda bir ülkenin prestiji ve onur kaynağı da olmalıdır. Bu bilince varabilmiş çağdaş, uygar bir kültür politikası olmayan bir ülkede yaşıyoruz. Dış ülkelerde yayımlamaya destek sağlayan bakanlık projesi TEDA ise bir yıldır işletilmiyor, uygulamadan kaldırıldı.

Bir yazarın kalıcılık sorunu...

-M. Sadık ASLANKAYA

"Türkiye'de edebiyatçıların yaşadığı sorunlar", dünyanın herhangi yerinde herhangi yazarın da yaşadığı "temel sorunlar" bağlamında ele almak istiyorum.

Bütün dönemler boyunca bir yazarın boğuşmak zorunda kaldığı iki temel sorun bulunduğu söylenebilir: 1.Sanatın kendi iç yasasının gerektirdiği doğrultuda bir verimleme düzeyi yakalayabilmek; 2.Değişebilir nitelikteki toplumsal koşulların farklı yönlerdeki basıncını süzerek, bunların geçici, uçucu etkilerini verimleme düzeneğinde arındırabilmek...

İlki sanatta yazınsal varoluş koşullarına uygun bir çalışma disiplini gerektiriyor. Bu sorun, zaten bir yazarın bütün yaşamına yayılıyor. Denebilir ki her yazar bu sorunu aştığını gösteren, başarısının somut madalyası olarak algılanabilecek bir yapıt ortaya koyabilmek için çabılıyor yaşamı boyunca.

Ne var ki yazın sanatının dev sorunlarına karşı verdiği savaşım, sanatın yasasına bağlı yoğun emekli bir laboratuvar çalışması gerektirirken toplumsal fırtınalarla yaşanan çalkantıların, değişen değerlerin, kast konumunda ideolojik yapılanmaların, farklı dünya görüşlerinin, bakış açılarının, inançlarla inançsızlıkların, kopuş, tükeniş, yitişlerle bunlar yerine konan yeni kavrayışların, bütün bunların kendi üzerinde yol açacağı bunalımların, içinde doğduğu koşullarla savaşımının da çok yönlü bir etkiler karmaşası olarak yazarın önünde dikileceği gözden uzak tutulmamalı.

Kanımca, bu iki temel sorunu aşarken, bundan sızan kimi etkileri, ip cambazı gibi denge içinde başarıyla yansıtabilen yazarlar, bütün zamanlarda okunabilirlik niteliği kazanan yazar olmayı da hak ediyor...

-Mustafa KÖZ (TYS Genel Başkanı)

Türkiye’de edebiyatla ilgili çözülemeyen sorunlardan birinin ve en önemlisinin, yazılanların yaygınlaştırılmaması olduğunu düşünüyorum. Bu durum, edebiyatın toplumsal yaşamı dönüştürmesindeki işlevinin önemsizlenmesiyle ilgili kuşkusuz ama yapıtların dağıtılmaması da bu sorunun önemli bir parçası. Belki de genel popüler okuma kültürü, bazı kitapların dağıtılmasını önceliyor olabilir. “Best Seller okuma” denebilecek bu yanıltıcı sistemde kitap, bir kültür değeri olmaktan çok, bir tüketim aracına dönüşebiliyor. Bu yanıltıcı etki, edebiyatı halka yaklaştırdığını düşündürebiliyor. Oysa bu yönlendirici okuma-okutma algısı, gerçek edebiyat yapıtlarını halktan uzaklaştırabiliyor. Kolay okunan, halkın gündelik beğenisine uygun kitaplar, rafları doldururken, klasik yapıtların raf ömrü azalıyor.

Bu çekilme, yalnızca yeni yaratıları değil, dünya klasiklerini de etkiliyor. Yeni okur, popüler-fantastik kitaplara yöneldikçe Dostoyevski, Gide, Balzac, Shakespeare, Çehov, Neruda, Sait Faik gibi (O kadar çok ki!) klasik yazarlar okunmaz oluyor ve genç okurun dil beğenisi de gündelik ve gelir geçer yapıtlara göre biçimleniyor. Beğeni ve estetik düzey geriledikçe de eleştirel okuma, yerini sıradan-düz-eğlencelik bir okuma düzeyine bırakıyor. Bu olumsuzluklar, doğaldır ki yazarların yaratıcılıklarını da etkiliyor ve yazarı yazmaktan koparabiliyor. Bu gerçek yaratıcı için büyük bir sorundur.

Görsel-işitsel araçların bireyin belleğini işgal etmesi, onu gündelik alışveriş dünyasının bir nesnesi durumuna getirmesi de edebiyatın edilgenleşmesinde bir etkidir. E-kitap, internet yayınları, face book, twitter gibi değişken ve geçici yayınlar da yazarı ister istemez bu dünyanın içine çekebiliyor. Kimi yazarların, şairlerin basılı yayınlardan uzaklaşıp elektronik yayınlarla yazdıklarını yaygınlaştırmaları okuru edilgenleştiren bir edime dönüşebiliyor. Okurla beraber yazar da bu kısa süreli ün tuzağına yakalanabiliyor. Oysa gerçek değerler kitapla korunabileceğinin unutulmaması gerektiğini önce yazarlar bilmelidir. İnsanlık tarihinin belleğini yüzyıllardır koruyan kitaplar ve kütüphaneler de böyle söylemiyor mu bize?

Büyük sorunun bir parçası da bu. Yazarlar ve okurlar bu yabancılaşma kapanına sıkışmamalıdır.

Temel hak ve özgürlüklerin sürekli kısıtlandığı bir ortamda...

-Müge İPLİKÇİ

Sanırım Türkiye’de edebiyatın yaşadığı en önemli sorunlardan biri ‘edebiyatın’ ne olduğu aksının tamamen kaymış olmasıdır. Bugün çok okunuyor olmakla gerçek edebiyat eseri yaratıyor olmanın aynı kefedede tutuluyor olması yanılığısıyla karşı karşıyayız. Edebiyat, kitle kültürünün oyuncuğalı haline gelmiş ve toplum üzerindeki etkisini (insanları dönüştürmek ve değıştirmek) yitirmiş durumdadır. Kısaca özetlemek gerekirse insanlara, düştükleri açmazlarda eşikler sunmak yerine, insanların sıkıştıkları dar kalıplara ara nağmeler

sunan, onlarla beslenen bir araç haline gelmiştir edebiyat. Edebiyat okuru diye bir okurun varlığı ise ülkemizde neredeyse söz konusu değildir artık.

Kapitalizmin bütün şiddetiyle pompaladığı piyasa ekonomisi, bizim gibi ülkelerde birçok hususu aynı torbaya koymayı gerektiriyor. Ne yazık ki hemen her şey birbirinin içine girmiş bir bulamaç durumunda. Oysa bugün, örneğin ABD’de, kapitalizmin varlığına rağmen, best seller algısının ötesinde kendine yer açabilmiş gerçek bir edebiyatın varlığından söz edebiliyoruz. Elbette insan haklarından da. Türkiye’nin bu konudaki açmazı biraz da buralarda geziniyor. Temel hak ve özgürlüklerin sürekli kısıtlandığı bir ortamda, çoğul düşünceyi işaret eden sanat ve kültür ruhunun giderek boğulmasına şaşmamak lazım. En öz sorunumuz hâlâ aynı: Demokratik hak ve özgürlükler! Bunların temel oluşturamadığı bir ülkede sanat ve kültürün varlığı da her zaman şaibeli ve netameli bir varoluşu işaret ediyor.

(FOTO: Muhsin Akgün)

Derinliği, yoğunluğu olmayan yazar “yalnızca popüler” diye havada kapılıyor

-Nevra BUCAK

Evet, günümüzde Türkiye’de edebiyatçılarımızın, edebiyatın pek çok sorunu var. Ben öncelikle, edebiyatçıların yayınevleriyle olan ilişkilerinden söz etmek istiyorum. Belli bir yere yalnızca emeğiyle gelmiş, on on iki kitaba sahip, dahası önemli ödüller almış bir edebiyatçının istediği bir yayınevine kolaylıkla yeni bir kitabını hâlâ yayımlatamadığını biliyorum. Ne yazık ki, bunun pek çok örneğini çevremde görüyorum. Oysa günümüzde, fazla derinliği, yoğunluğu olmayan, yazarı “yalnızca popüler” diye havada kapılıp basılmış

kitaplar da var. Bu bizim acı gerçeğimiz... Aslında, bu dünyada da artık biraz böyle gibi...İngiltere’de Lawrence Durrell’in kitapları basılmasına, kaç dile çevrilmesine karşın, üst üste baskı yapmadığı, çok satmadığı gerçek. Bizim değerli büyük yazarımız Ahmet Hamdi Tanpınar’da olduğu gibi. Evet, Tanpınar’ın kitapları hâlâ basılmasına, satmasına karşın, fazla değil, ne yazık ki. Kuşkusuz, raflarda her zaman yeri vardır, olacaktır da. Günümüzdeki popüler kitaplar ise “gelir geçer.” Bir süre için. Edebiyatımız için bir başka can yakıcı sorun da, edebiyatımıza değerli yapıtlar kazandırmış, ölmüş bir yazarımızın ailesi ne denli istese de kitaplarını yeniden yayımlatamaması. Oysa bu edebiyatçılarımızı gençlere tanıtmamız, unutmamamız gerekiyor. Bir başka sorun da, pek çok kitaba imza atmış kimi edebiyatçılarımızın dosyaları yayınevlerinde uzun süre bekletiliyor, ya da unutuluyor, ses bile çıkmıyor. Sonra, bazı kitaplarda çeviri sorunu olduğunu görüyorum. Bu arada, bir kaç titiz yayınevinin ve çok iyi çevirmenlerimiz olduğunu da biliyorum. Onlara her zaman gönül borcu duyduğumu da. Şiir kitabı da yayımlanmıyor, yayımlansa da pek az. Belki pek satmadığı için. Şair değilim, ama şiir kitabı yayımlamayan yayınevlerinin biraz yarım ve eksik olduğunu düşünüyorum.

50'lerden sonraki devlet politikaları okuyan insan istemedi

-Oya UYSAL

Eser, yazar ve okur üçlemesinden ele alırsak, günümüz okuru bir kitaba eleştirmenin yazısı, yazarının söyleşi ve dergilerin tavsiyesi ile ulaşabiliyor.

Bence buradaki sorun okurun kitaba ulaşabilmesi değil, nasıl bir kitaba ulaşıyor olması. Kitaba mı, yazarına mı ulaşıyor. Kitaptan çok yazarın öne çıkarıldığı, görsel ve yazılı basında okura dayatılan, kâr amaçlı hiçbir edebi değeri olmayan, kalabalıklara hitap eden bu piyasa işi basılmış kitaplar, kitapevi raflarında gerçek kitapların önünü kapatıyor.

İlgi alanım olan şiirden yola çıkarsak, şiirin altın çağı 50'lerde yaşandı. 50'lerden sonraki devlet politikaları okuyan insan istemedi. Kalabalıkların ilgisi spora, müziğe kaydırıldı. Daha sonraları da çok kanallı televizyonlar insanları ekran başlarına kilitledi.

Bugün vasat bir kitap göklere çıkarılırken iyi şiire prim verilmiyor. Adeta görmezden geliniyor. Böylelikle sistem kendi içinde kendini koruyor.

Yukarda da belirttiğim gibi, kitaptan çok yazarın öne çıkarıldığı, okura dayatılmış kitaplar zamanın karanlıkları içinde kaybolup gideceklerdir.

Yazık ki ülkemizde oyuncu ve yönetmenler arasında yazarlara husumet yaygın

-Refik ERDURAN

Ben tiyatro yazarıyım. Uğraş alanımın edebiyat sayılıp sayılmayacağı tartışması vardır ülkemizde. Buna hep şaşmışımdır. Dünyadaki okumuş insanlara “Gelmış geçmiş en önemli yazar kimdir?” sorusu yöneltile sanırım yanıtların birinci sırasında Shakespeare bulunur. Oyun yazarı değil miydi o usta?

Türkiye’de meslektaşlarımı zora sokan özel bir sorun da var. Başka yazarlık dallarında yapıtın sonuna noktayı koymakla yaratıcılık olayı biter. Tiyatroda bitmez. Sonuç almak için sahnelenme şarttır. O da icracılarla işbirliği gerektirir. Yazık ki ülkemizde oyuncu ve yönetmenler arasında yazarlara husumet yaygın. Rahmetli Necati Cumalı “Oyun yazmam canlarını sıkıyor, artık boş vereceğim” demişti.

Bu garip durumun başlıca nedeni Türk tiyatrosunda ağırlığın büyük ölçüde ödenekli -yani resmî- kesimde bulunması. Öyle işletmelerde çalışanlar da ister istemez memurlaşıyor; sanat kaygılarının yerini çıkar ve hizip çatışmaları alıyor.

Şimdi tasarlanan TÜSAK düzeninin özerkliği sağlanırsa bu illete panzehir olur sanırım.

Edebiyatın “piyasalaşması” yaşanan sorunların başlıca eksenlerinden biridir

-Sabri KUŞKONMAZ

Temel olarak, gerek Türkiye’de ve gerekse dünyada edebiyatçıların ve edebiyatın yaşadığı sorunlar, dünyanın şimdiki genel ve özel halinden ayrı düşünmek doğru olmaz. Çok şematik gibi gelse de, dünyanın perakende pazarına dönüştüğü günümüz koşullarında, edebiyatın yaşadığı sorunlar, onun “perakende” değeri ile, yani mal/meta” değeri ile doğrudan ilgili ve ilintilidir. Edebiyatçı yaratımlarını/ürünlerini perakende zincirlerinin dikkate sunacak biçimde paketlerse, artık yazı/yazar/yaratım bağlamındaki içsel sorunlardan kurtulabilmekte, piyasa işleyişinin kuralları ve koşulları işleyişinin içinde yer almaktadır. Kısacası, edebiyatın “piyasalaşması” yaşanan sorunların başlıca eksenlerinden biridir. Piyasalaşma ve bunun getirdiği yabancılaşma, okur ile yazar arasındaki, yapıt ile insan arasındaki yaratıcı ve dönüştürücü süreci kısırlaştırmaktadır. Bu çerçevede, yapıtın insanlara ulaşamaması, yazarın yapıtını oluşturma sürecindeki sayısız engel ve zorluklar, telif sorunları... gibi birçok sorun belirtilen genel tabloyla paralel olarak yaşanmaktadır.

Bu genel bakışın dışında, mevcut haldeki sorunların şimdiki zamanın koşullarına göre olası çözümlerinden ilk akla gelenleri şöyle sıralayabiliriz; yapıtın okura ulaşmasının temel dönemeci olan yayımlanma sorunlarının aşılmasında yazarın güç birliği içine girmesi, yapıtın okura/insanlara ulaştırılması için etkin ve dayanışmacı bir dağıtım ağı kurulması... Her iki başlık için de yazarın örgütlenmesi gerekmektedir. Ancak bu örgütlenme, bir “tabela” örgütlenmesinden öte “Aziz Nesin tipi” emek, yoğun yazar örgütlenmesi olmalıdır. Benzer biçimde yazarın telif sorunları için zaten var olan BESAM gibi örgütlenmelerle iletişime geçip, bu yapıları güçlendirmek gerekir. Bu çalışmalarda diğer ülke yazarları ile evrensel iletişim ve güç birliği de önemlidir. Kısacası tüm çözümlerin merkezinde birlikte dayanışmacı bir örgütlenme ve emek yoğun çalışma temeldir.

Yazarlık dünyada zor, ülkemizde daha zor

-Sedef ÖZKAN

Yazar çizerlik belki tüm dünyada zordur ama bizim ülkemizde daha bir zordur. Genel anlamda sanat ve elbette başta edebiyata zaten ikinci iş ya da hobi gözüyle bakılır: “Evladım önce bir işin olsun, sonra resim de yaparsın, yazarsın da boş vakitlerinde, hatta bir şeyler tıngırdatabilirsin.” Haksız da sayılmaz ana babalar; bu ülkede sadece sanatla uğraşıp para kazanmak, hele edebiyattan, gerçekten istisnalar dışında tuzu kuru olmayı gerektirir. Eğitim sistemini isterseniz hiç masaya yatırmayalım; edebiyat aşığına bile bezdirip bankacı olmaya kadar götürür. Bunlar zaten içine doğduğumuz

toprakların bize dayattırdıklarıdır en baştan. Bu ülkede ne kitaplar yakılmıştır korkulardan: Çocukluğumun yanık kokulu geceleri.

Edebiyatçı hızlı da üretebilir, ağır ağır da... Ama son kertede edebiyat dinginlik ister; koşturmaca içerisinde anlaşılabilir, algılanamaz. Her tek şeyi fütursuzca hızlı hızlı tüketip anı yaşadığımız, hissettiğimiz günleri cümle âlem unuttuğumuz şu zamanlarda edebiyat hak ettiği ilgiyi zaten bulamaz, balsa da azdır, çok az, damla damla... ki edebiyatçı zaten o damlalarla göz ışığına kavuşur. Zaten o damlalarla dost, sırdaş olur. Kimi zaman da kavga eder usul usul.

Sorunumuz, sıkıntımız elbette çok ama ne yapmalı? Çok kısaca; edebiyat ortamları yaratmalıyız. Bu iş okullarda olmuyorsa pes etmemeliyiz. Önce kitabı, okumayı sevdirmeliyiz çocuklarımıza. Okumaktan, anlamaktan geçer sözcükler. Önce karşındakini anlama çabasıdır. Bencil olmaktan çıkmaktan. Sözleşmesini yapan, telifini veren daha çok yayınevi gerek. Daha çok eleştirmen. Daha çok edebiyat dergisi. ‘Yaşasın Edebiyat’lar, ‘Virgül’ler kapanmamalı bu ülkede. Kapattırmamalıyız. Üstatları değil sadece, birbirimizi de okumalıyız, teşvik etmeliyiz, adam gibi eleştirmeliyiz hasetten uzak. Edebiyat bursları verilmeli. Ne acı ki üniversitelerde dahi tartışılmıyor edebiyat, yine çok az istisna hariç. Coşkulu hocalar, öğrenciler gerek. Eski her daim iyi, yeni her daim kötü değildir. Ters de elbette. Dünü, bugünü okumalıyız. “İyi şair çıkmıyor” kolaycılığı... Ah kolaycılık! Şablonlardan kurtulmalıyız. Daha çok kitapçıya gitmeli, daha çok edebiyat dergisi almalı, gençlere daha çok dokunmalıyız. Bilime de yakın olmalı edebiyatçı, farklı disiplinlerdeki

derinliği görmeli. Sokaklarda olmalı edebiyatçı; sanat sokağı bilmeli. Sosyal medya elimizin altında; paylaşmak için şahane. Çok da kaptırmamalıyız naçizane; kalabalıklar boyayabilir gözümüzü. Sokak, sosyalleşmeden de medyadan da iyidir! Dünya sokakları, memleketin yaprakları, içimizin bilinmez sonsuz kıvrımları... Elbette çok da sabır gerek, yılmamak kendi yolunda. Ve korkmamak! Dar zamanlara çok şey sığdırmak zor da, e yeni boyutlara çıkmak da edebiyatçının ruhunda. Ne çok "çok" demişim çünkü yazmak zaten sabır işi de birbirimizi anlamak daha çok...

Türkiye’de edebiyat yapmak ve yazar olmak

-Tansu BELE

“Edebiyat yapmak” deyince aklımıza hemen “laf salatası üretmek” gelir ya; edebiyatın safsatacılık olmadığını kanıtlamak da her dönemde elbette edebiyatçılara/ yazarlara düşen bir görevdir. “Görevdir” diyorum çünkü edebiyat ya da yapıt üretmek kanımca yazarın, şairin, eleştirmenin “tekelinde” olmayan, onların insana ve topluma karşı kendilerini sorumlu olarak duyumsamaları gereken bir sanat dalıdır. Yazar istediği kadar “yapıtımı salt kendim için yarattım” desin, yalandır: Edebiyat mekânsız zamansız ve kişiliksiz yaratılamaz. Açıkçası o hem diyalektik hem

de ideolojiktir. Yaşanan dünyanın dışındaki bir “yer ve zamanda” geçse bile...O; bu yüzden tüm sanatlar içinde insanlar arası görüş zıtlıklarından doğan dolayısıyla en siyasal sanat dalıdır. Her çağın yazarları yaşadıkları dönemin düşün ve yaşam dünyasını yansıtan, eleştiren ve bu yapılanmanın “içinden” dünyaya bakan sanatçılardır; tarih romanı yazsalar bile bu böyledir. Dahası ideoloji ve diyalektik; insanın özündedir elbette sanatçının da! Aşk bile ideolojiktir!

Bizim edebiyatımıza bakarsak; çağlar boyu onun belkemiğini oluşturan şiir her ne kadar soyut (Divan Edebiyatı) kalmışsa da yaşamdan ve toplumdan uzak olmamıştır (Fuzulî, Eşref ve Halk Edebiyatı). Ancak Cumhuriyet dönemi edebiyat dünyamıza düzyazı/ öykü ve romanın girmesiyle toplumculuğa- gerçekçiliğe ve somut insana yönelik yapıtların üretilmesinde hız kazanılmış, Türkçenin yalınlaşmasıyla birlikte de özellikle öyküde bir çeşit Boccacio’vari “Decameron’culuk” devrimciliği almış yürümüş, mistik (dinsel) ideolojiler bir yana bırakılıp toplumcu/ yaşamsal olgular ve görüşler (Nazım Hikmet) öne çıkarılmış, cumhuriyet ideolojisinden hız alan yapıtlar (Yakup Kadri, Halide Edip vb.) ve köy romanları üretilmiştir. Ayrıca edebiyatın salt ideolojiden kaynaklanmadığını, ona yaslanmadığını, tersine onu araç olarak kullanıp insana/ özgün insanımıza ulaşmayı denemenin, gerçek sanat olduğunu kavrayan (Orhan Kemal, Fakir Baykurt vb.) yazarlarımız, tiyatro yazarlarımız (Haldun Taner, Güngör Dilmen vb) yerelden yola çıkıp evrensele açılmayı başarmışlardır. Oysa bugün edebiyatımızın bu yolunu, yazarların bütünüyle tersine çevirdiklerini görmekteyiz: Güncel yazarlarımız toplumsal ya da kişisel olayları kullanıp ideolojik görüşlerini yansıtmaya çabası içindeler (örneğin Orhan

Pamuk: *Sessiz Ev* romanında kişilerin içsel/ yaşamsal durumlarını kullanıp cumhuriyet ideolojisini batırır ve mistikliği öne çıkarır ve bunu, yayınevleri de yazarlardan adeta beklemekteler! Buna karşılık Kurtuluş Savaşı gibi gerçeklerden yola çıkan yapıtlar “roman” bile sayılmıyor, “belgesel” denilerek (Turgut Özakman/ Şu Çılgın Türkler)... Bir zamanlar Mahmut Makal’ın Bizim Köy’ünün roman mı öykü mü diye tartışılması gibi! Oysa ister soyut ister somut olsun gerçekleri (ideolojik gerçeklikler de dahil) “kurgulayabilen” her yapıt, öykü ya da romandır! Tersinden bakarsak bizim çocuk yapıtı dediğimiz “Alice Harikalar Diyarında” da, bütün fantastik kurgusuna karşın baştan aşağı siyasaldır! Daha doğrusu siyasallığı kullanıp bir güzel taşlar. Ne yazık ki bugün gerçekçiliğin dışına çıkmak peşinde olan yazarlar(yüzü dinselliğe döndürülen toplumda çok satabilmek amacıyla), mistikliğe / dinselliğe ödün vermek uğruna toplumsal gerçekleri yok sayıp soyut/ gerçekdışı dünyalar yaratmaktalar. Gerçekleri “uydurmanın” edebiyat olduğunu, topluma “bakmadan” yazmanın marifet olduğunu, “kendi görüşlerini yansıtmanın-aşkta bile- edebiyat yapmak olduğunu” varsaymaktalar. Yayınevleri de kitap satmak uğruna bu yapıtları basmakta. Bunlar toplumda ve ülkemizde olup bitenler aman edebiyatımıza girmesin görüşündeler, “zaten edebiyat ve sanat siyasetin dışındadır, olmak zorundadır, çünkü salt kurmacadır” düşüncesini kullanarak toplumumuzu uyutmak çabasındalar, yabancı edebiyatlardan yapılan çeviriler bile artık “toplumcu gerçekçi” değil, bütünüyle fantastik bakışaçılılarıyla üretilmiş yapıtlar... Durum böyle olunca ben edebiyatımıza pek olumlu bakamıyorum ve sağlıklı edebiyat yapabilmemiz için kesinlikle “toplumcu gerçekçi”, toplumu ayna gibi yansıtan, ayna tutan yapıtlar üretmekle bu durumun çözülebileceğine inanıyorum. Böyle yazarlarımız da elbette var; ancak bunların yapıtları “satmaz” denilerek yayınevlerince basılmıyor, kendi olanaklarıyla bastırabilirlerse bu kez de okura ulaşıp yapıtlarını duyurmaları çok zor oluyor. Buna çözüm de, devlet politikamızın değişip Kültür Bakanlığımızın toplumcu yazarlarımıza destek vermesinden geçiyor: Devletimizin, “ülkemiz milli çıkarlarını” gözeten bir sanat politikasının olması gerekiyor; tıpkı Atatürk döneminde olduğu gibi! Tiyatrosuyla, sinemasıyla, resmiyle, müziğiyle ve edebiyatıyla (zaten sanat dalları birbirinden ayırlamaz), hadi “milli” demeyeyim de sanatı kısıtlamış gibi olmayayım, “ülkemizin yerel bütünlüğü” içinde yeni baştan yapılanması gerekiyor. O zaman “sanattan anlamıyor ve okumuyor” dediğimiz toplumun değiştiğini göreceğiz: Yılmaz Güney’i, Orhan Kemal’in Bekçi Murtaza’sını, Aziz Nesin’i anlayan bu toplumun nasıl kitap okuduğunu... Ve yapıtlarımızın da evrensellik katına nasıl da “gerçekten” ulaştığını...

Temel insan hakları, ifade özgürlüğü konusunda odaklandık

-Tarık GÜNERSEL

(PEN Türkiye Merkezi Eski Başkanı)

PEN Türkiye Merkezi olarak temel insan hakları, ifade özgürlüğü konusunda odaklandık, haliyle. Türkiye’de yaşanan anti-demokratik süreçler ile sorunların dünya demokrat kamuoyunda anlaşılması için emek verdik, bunda başarı kazandığımız söylenebilir, ama ne yapsak yetersiz ve sürekli mücadele gerekiyor.

Edebiyatın hayatla çok yönlü ilişkisi bağlamında etkinlikler düzenlemeyi sürdürüyoruz.

(NOT: Tarık Günersel bu yanıtı yazdığında (Ekim 2014) PEN Başkanıydı. -Hikmet Altınkaynak)

Türkiye’de edebiyatçıların/edebiyatın yaşadığı sorunlar

-Tekin GÖNENÇ

Edebiyat geniş anlatım gücüne sahip olmasının yanında sözcüklerle yapılan bir sanat olarak da genel kültürün başta gelen değerlerindedir. Şu bir gerçek ki okuma alışkanlığı olmayan bir toplumda yaşıyoruz. Sanal ortamların egemen olduğu günümüzde özellikle gençler bir düğmeye basarak kolayca doyuma erişebiliyorlar. Bu açıdan yazarların işleri daha da zorlaşıyor. Yazma süreci çoğunlukla yazarın kendisiyle baş başa kaldığı ortamda gerçekleşir.

Bu yüzden yazarlar genellikle yalnız insanlar olarak tanımlanır. Buna karşın ürününün toplumla paylaşılması, okura ulaşması konusunda yazarın da yapması gereken şeyler vardır. Ne yazık ki bu her yazar için kolay olmamaktadır. Hele yazar yazdıklarından geçimini sağlamak durumunda ise bizim gibi piyasa ekonomisinin egemen olduğu toplumlarda bu hiç de kolay değildir. Az gelişmiş ülkelerde olduğu gibi bizde de, yazara ürününün karşılığı verilmeden, çalıştırılma eğilimi egemendir... Şaşırtıcı yan ise bu duruma pek de karşı çıkılmıyor. Bir bölüm yazar için ise her şeyden önce tanınmak üne kavuşmak öncelik kazanıyor. Çoğu yazar günümüz koşullarında kitabını bastırıp, dağıtamıyor.

Bu konuda kültür merkezlerinin toplantıları, imza günleri, paneller, sempozyumlar çözüm olarak algılanabilir. Bunun dışında yazar örgütleri aracılığıyla toplumla iletişim sağlanabilir

Diğer yandan özellikle öğrencilik yıllarında çocuklara okuma alışkanlığı kazandırılmalı. Aksi halde çocukların yetişkin olduklarında da kitaplardan uzak durmaları kaçınılmaz oluyor. En önemlisi çocuklara kitap önerirken de okumaktan çok zevk alacakları eserler verilmeli ki, okumayı sevsinler. Yazarları ilgilendiren bir başka sorun ise doğrudan bir müdahale gibi görünmese de, İktidarların sanatı ve sanatçıyı yönlendirme konusunda denediği yollar olarak karşımıza çıkıyor. Bu uygulama da iktidarın “kendi dünya görüşü”

doğrultusunda yer almış ya da yer almaya aday yazarları değerli değersiz ayrımı yapmadan türlü yollarla yurt içinde ve yurt dışında destekleme üne kavuşturma çabası öne çıkıyor.

İlgili sivil toplum örgütlerinin ve özellikle edebiyat, yazar derneklerinin etkili çalışmaları katkıda bulunmaları günümüz koşullarında daha da önem kazanıyor. Zorluklarla karşılaşılsa da bir nebze olsun sorunların çözümüne katkıda bulunabilirler.

Demokratik ortamın olmaması

-Tuncer CÜCENOĞLU

Edebiyatçuların en önemli sorunu: ÷lkemizde gerçek bir demokratik ortamın olmaması, bu nedenle de eleştiriye tahamm÷lü olmayan iktidardakilerin edebiyatçuları/ yazarları hasım, düşman ve hatta vatan haini gibi görmelerinden kaynaklıdır.

Edebiyatımızın en önemli sorunu

-Turgay FİŞEKÇİ

Bence bugünkü edebiyatımızın en büyük sorunu, edebiyat alanının edebiyat değerleri taşımayan unsurlarla büyük ölçüde işgal edilmiş olmasıdır. Edebiyat değerlerini taşımayan yazar ve yayıncılar, edebiyatı edebiyat olmaktan çıkarıp ticari bir uğraşa dönüştürmüşlerdir.

Edebiyat, edebiyat değerleri için yapılan bir uğraştır. Edebiyat değeri olmayan yapıtların, tanıtım kampanyalarıyla edebiyat ürünleri gibi sunulması, dürüst ticaret erbabını bile şaşırtacak bir ahlak düşüklüğü; insanları yanıltmak, kandırmaktır.

Ne yazık ki, bu sürece karşı duracak, kötü ürünlere kötü diyebilecek bir eleştiri kurumu da yoktur. Edebiyat dergileri ve kitap ekleri yalnızca övgü yazılarıyla doludur. Hiç mi eleştirilecek, kötü denecek bir kitap yoktur?

Bu sorunların çözümü okuryazar aydın insanların tutum almasıyla olanaklıdır. Benim önerim, edebiyat ürünü okumak isteyenlerin yeni yayınları izlemek yerine, ilgilerini 1930-2000 yılları arasında yazılmış çok sayıdaki değerli edebiyat yapıtına yöneltmeleridir.

Roman okumak isteyenler, Fethi Naci'nin "Yüzyılın Yüz Romanı"nı; şiir okumak isteyenler Memet Fuat'ın "Çağdaş Türk Şiiri Antolojisi"ni kendilerine kılavuz edinebilirler.

Edebiyatçıların sorunu

-Ulviye ALPAY

Edebiyat, sözcüklerin şiirsellik içinde duygu aktarımı ve uyumlu dansıdır diye düşünüyorum. Bu uyumlu dansın yapılabilmesi için düşünce özgürlüğüne sahip olmak gerekir. Yaratı sanatı hangi dalda olursa olsun kısıtlanmayı kabul etmez.

Yazarla okur arasındaki bağı korumak için, her ne anlatıyorsak onu özgürce, doğru ve nitelikli anlatmalıyız ki inandırıcılık, estetik, gerçeklik okurun duygularını okşasın.

Doğadaki tüm kuşlar özgürce şakırlar. Ancak kafesteki kuş birkaç kez öter ve susar. Kafesteki kuş olmayı hangi edebiyatçı ister ki...

Bu yüzden Türkiye’de edebiyatçı olmak zor zanaat. El yordamıyla kendi yolunu açmaya benziyor bu. Neyse ki -sayıları fazla olmasa da- edebiyat dergileri var. Özellikle yazarlığa yeni başlayanların önünde çakan fener oluyor bu dergiler.

Ancak sorunlar pek çok... Öncelikle, edebiyatçıların en büyük eksikliğinin, kitap hakkında yayınlanan eleştirilerin azlığı olduğunu düşünüyorum. Oysa bir kitabın değerlendirilmesi yazar için gereklidir. Eleştiri sayesinde daha nitelikli kitaplar oluşturulur. “Ben yazdım oldu” mantığı çürütülür. Okur içinse yapılan bu eleştiri onda istek ve merak uyandırır. Böylece okurla yazar arasındaki bağ sağlamlaşır.

Birtakım gazetelerin kitap ekleri olsa da görünen, hep aynı kişilerin kitaplarının tanıtımının, eleştirilerinin farklı kişilerce yapılması. Yapılan bu eleştirileri göz önüne alırsak eğer Türkiye’de yazar sayısı çok az... Ama her gün pek çok kitap çıkıyor bu yüzden de kitapçılarda yeni kitabın raf ömrü yok denilecek kadar az.

Elbetteki sorun yalnızca bunlar değil, bir türlü başa çıkılamayan korsan yayın, yazarın haklarının korunmaması, bandrole çözüm getirilememesi gibi daha pek çok şey...

Sanırım biz kendi yazarımıza gerekli önemi, özeni göstermiyoruz. Her şeyde olduğu gibi kitap sektöründe de ithal başı çekiyor.

Ağır aksak yürüyeceğimizi bilsek de biz edebiyatçılar güçlü insanlarız.

Küsmek yok... Yolumuza devam.

Sorunlar yerel ve küreseldir -Yüksel PAZARKAYA

Türk yazınının ve Türk yazarının sorunları, yerel ve küresel çerçevede ele alınmalıdır.

Küresel çerçeve içerisinde edebiyat kitlesel iletişim araçlarının yoğun etkisi altına girmiştir. Görsel medyada sürekli arzı endam eden kişiler, para ve ün hırsıyla yazın alanına saldırı açmışlardır. Yazını yazın yapan başat ölçüt olan, estetik, poetik ölçüt ve dil kaygısı ortadan kalkıyor bu kanat yazarlarda. Ama piyasayı kanserleştiren, bu çürüklüğüyle okura da sirayet eden de onlar. Yazar ve yazarı ayırımı ortadan kalktı. Ama edebiyat herkese şerbet vermek değil.

Özellikle iki kutuplu dünya düzeninin ortadan kalkmasından sonra yazınsal gerçeklik, toplum ve insan gerçekliğinden, dünya gerçekliğinden uzaklaşmaya başlamıştır. Bunun sonucunda yazınsal bütünsellik estetik ölçüt olmaktan çıkmıştır. Sanal iletişim araçlarının dili parçalama ve eritme süreci de yazına sızmayı sürdürmektedir.

Yerel çerçeve içerisinde siyasi baskı ve açık, kapalı sansür son yıllarda ağırlaşmış, iktidarın siyasi ideolojisi doğrultusunda destek ve özendirme yazınsal kaygıların üstüne çıkmıştır. Kurumsal ilişkiler, özendirme ve destekler, iktidar ideolojisiyle ölçülür ve örtüşür olmuştur.

Bu bağlamda, zaten gözetilmeyen yazar hakları, yazınsal kaygıları sürdüren yazarlar açısından daha da zayıflamıştır. Yazar haklarına saldırı elektronik medya ile daha büyük boyutlara ulaşmıştır.

Bir de doğallıkla dağıtımın, yayıncılığın ve kitapçılığın tekelleşmesi, tanıtım ve eleştiri örgüsünün kısırlaşması, rafa konma sorunu ve günübürlük piyasada kısacık raf ömrü engelleri var.

Bunu aşmanın bir yolu belki, bir ortak edimle (kooperatif), büyük küçük belli başlı bütün yayınevlerinin kitaplarını uzun süre barındıran ve mevcudu bilgisunar (internet) aracılığıyla ülkenin bütün kitapçılarına ulaştıran, oradan gelecek siparişleri ertesi gün, en fazla iki-üç gün içinde ısmarlayana ulaştıracak bir büyük ambar örgütlenmesi olur, diye düşünüyorum.

Türkiye’de edebiyatçı olmak

-Zeynep ALİYE

Uzunca bir aradan sonra internette dolaşan mesajlara bir göz atayım dediğimde karşılaştığım gönderilerin seviyesizliği, içerdiği şiddet dozu, göndericilerin hiçbir öznellik, yanı sıra tutarlılık, hattamantikiçermeyen yorumları, şaşırtmaktan çok irkiltti beni. Karşılıklı yapılan, içerik olarak kaba, hakaretamiz, sövgüye varan bir ilkelikte saldırılarla doluydu sosyal medya. Uzun yıllardır şikâyet ettiğimiz yabancı sözcüklerin yol açtığı dil kirlenmesinin çok ötesinde bir tehlikeyle burun buruna olduğumuzu hissettim. Toplum duyarsızlaşmıştı. Tartışma kültüründen habersiz gibi davranıyordu insanlar ve kimse

kimseyi anlamamanın, çözüme odaklanmanın peşinde değildi. Sanki kavgayı körüklemek biricik amaçmış gibi keskin, pervasız, mutlak bir dille saldırıyorlardı. Tam bir kaos hâkimdi diyebilirim. İnsanlar umutlarını, özlemlerini, beklentilerini tüketmiş, yolun sonuna gelmişçesine kontrolsüz bir öfke ve hırsla hareket ediyorlardı.

Bu arada beni incitmekten öte umutsuzluğa düşüren, son derece zengin bir kültür dili olan Türkçemize bir kabile diliymiş muamelesi yapılıyor olması diyebilirim. Canlı bir organizma olan; insanlığın geçirdiği sanatsal, kültürel ve teknolojik gelişmelere koşut olarak kendini yenileyen, karmaşık ilişkiler içinde olduğumuz bu dünyada insanın duygu ve düşüncelerini de o karmaşa içinden açık biçimde ifade edebilmesine yetecek gücü kazanan dilimizin, insanların şiddet ve kavga güdülerini tatmin aracı haline getirildiğini görmek bu bakımdan üzücü, endişe verici, hatta korkutucu geldi bana.

Çoğu yüksek eğitimli olan bu iletilerin sahiplerinin, bin yıllardır ilmek ilmek ördüğümüz bir dilimiz yokmuş gibi, yüzyıllardır bu dil içinden düşünce, bilim, sanat üretmemişiz, edebiyat yapmamışız, şiirler yazmamışız, öyküler romanlar kaleme almamışız, en zor konuları bile anlaşılır hale getirip yazıya geçmemişiz gibi, argo bile sayılamayacak kaba, yüzeysel, şiddet ve tahrik içeren, zaman zaman pornografik sınıflamasındaki sözcük gruplarıyla kendilerini ifadeye çalışmalarını kaygı verici bir gelişme olarak görüyorum. Ve ne yazık ki bu ilkel sayılabilecek iletiler birileri tarafından, beğenilerek yaygınlaştırılmakta. Kimi ileti sahiplerininse, böyle düzeysiz bir söylemi dahi beceremediklerinden olacak,

öfkelerini ifade edebilmek için birtakım gülümseyen, kızgın, tehdit eden, dalga geçen icon'lardan medet umduklarını söyleyebilirim.

Bu noktaya nasıl geldiğimizi düşündüm. Birbirimizi anlamıyorduk çünkü. Çünkü hayata bireysel olarak kurduğumuz dünyalardan değil, birilerinin pencerelerinden bakmaya alıştırmıştık. Toplum olarak okumayı, düzeyli tartışmaları, yapıcı eleştirileri uzun yıllar önce unutmuştuk. Yerli ya da yabancı yazarları okumak, onların yarattıkları kahramanları tanımak, insanın empati gücünü artırır, karşısındakini tanıma ve anlama isteğini, yetisini güçlendirir kuşkusuz. Hoşgörü sınırlarını genişletir, öfke kontrolü yapmasını sağlar. Okumayı, boş uğraş olarak gören bizim gibi toplumlarda, insanların duyduklarına doğruluğunu düşünmeden inanması, itaat etmesi, bir uzlaşmazlık durumunda konuya akılcı çözümler getirmek yerine şiddete başvurması çok daha mümkündür.

Cumhuriyet tarihimizin Atatürk döneminin hemen sonrasında; yandaşlarını daha çok bağlamak, taraftar oylarını kemikleştirmek amacıyla yalanı, sahteciliği, kandırmacayı, entrikayı politika sayan, halkın cehaletinden medet uman siyasilerin bu oluşumda önemli payı olduğunu düşünüyorum. Siyasi iktidarların sürekli olarak, „benden, benden değil“ gibi kamplaştırıcı, ayrıştırıcı, kutuplaştırıcı, gerici, popülist, bilimi, çağdaş kültürü, aydınlanmayı, sanatı küçümseyici söylemleri; bugünkü öfkeyle, düşmanlıkla, karşıtlıkla, uzlaşma kültürüne tamamen yabancı, birbirinin kuyusunu kazan, vatandaş-yurttaş-birey olmak yerine ümmet-mürit-yandaş olmayı seçmiş insanları yaratmıştır.

Ben Red Kit dışında kitap okumamakla böbürlenmiş cumhurbaşkanımızı, okullardaki kütüphaneleri, sınıflardaki kitaplıkları kapatan milli eğitim politikalarını, televizyonlarda kitabı silah, yazarı terörist olarak gösteren siyasi yaklaşımları, yakılan kitapları, savcılıklarca alıkonulan Meydan Larousse'ları, ders kitabı dışında kitap okumam diyen Türkiye ÖSS şampiyonunu'nu hatırladım. Felsefenin ders programından kaldırıldığı, bilgisayaradaki kitap dosyalarının yok edildiği ve yazarlarının yıllarca tutuklu tutulduğu, güzelim ülkemde tutup öykü, şiir ya da roman yazmak ne tuhaf bir iştir aslında...

Sorunuzun yanıtı olarak, pek umutlu olmadığını söyleyebilirim. Özgürce yazamadığımı, otosansürün yakamı bırakmadığını, büyük sermayenin ele geçirdiği yazılı ve görsel medyanın yazdıklarımı görmezden geldiğini, okur kesiminin best seller, ya da pembe dizi tarzı kitaplara çark ettiğini söyleyebilirim. Şiddeti kutsar hale gelmiş, herkesin birbirine bağırdığı, sessiz harflerin yutulduğu bir toplumda, „Ne yazarsam, nasıl yazarsam okunurum?“ diye düşünmek zorunda kalıyorsa bir yazar, o ülkede edebiyatın işi zor

demektir. Basite, sıradana, kolaya, yüzeysel alıştırmış, kitabı da hayatındaki öteki şeyler gibi günü birlik tüketim malzemesi olarak gören bir okur kesimiyle karşı karşıyayız çünkü. Yazardan kendini, yazma amacını adeta inkâr etmesi bekleniyor. Televizyon dizilerindeki gibi şiddeti kutsayan, sürekli gerilim yaratan, mantıklı tutarlı olup olmaması, kurgusunun sağlam olup olmaması, kahramanın inandırıcı olup olmaması hiç önemli değil, yapıtlar isteniyor. Aşk, mutluluk, bağlılık, dürüstlük, onur, vefa gibi her yazarın yücelttiği değerler büyük bir okur kesimi için bir şey ifade etmiyor. Tam tersine şiddet, entrika, kavga, hırs gibi insanın insanlığını tüketen duygular sürekli özendiriliyor. Yolda kavga edercesine yürüyen, kendi kendine konuşan insanlar yaratıyor bu sistem... Bir Alman arkadaşın betimlemesiyle, kuş civıltısını andıran dilimizi, dünyanın belki de en nahif dilini şiddete teslim ettiğimizi görüyorum.

Edebiyat dünyası olarak elbette büyük sorunlarımız var. Yayıncılar zor durumda, dergiler ardi ardına batıyor, korsan yayın almış başını gidiyor, devlet yazarı, yayıncıyı desteklemek yerine köstekliyor, kitabevleri Cd satıcılarına dönüşmüş, pırlantaya uygulanan KDV 0, kitaba uygulanan KDV %18' olmuş... Bu durumda kitapçı ne yapsın, yayıncı ne yapsın, edebiyat ne yapsın, edebiyatçı nasıl dertli olmasın? Ama yukarıda sözünü ettiğimiz sorunlar öylesine can alıcı ki edebiyatın bu asli sorunları üzerinde düşünemiyoruz bile.

Çözüm mü?

Eskiden gençler ve çocuklar en önemli okur kesimini oluştururlardı. Şimdiye başta onlar unuttular okumayı. İpadlara, iphonlara, bilgisayar oyunlarına teslim edildi çocuklarımız. Ancak mesaj uzunluğundaki metinleri okuyabilen, bilgisayarın renkli, heyecanlı, coşkulu dünyasına dalıp gerçeklerden kopmuş, mutluluğu sanal ortamlarda arayan, bu yüzden de gerçek hayata uyum sağlamakta zorlanan, bir adım sonrasının hesabını yapamayan o kadar genç var ki çevremde. Gerçi Gezi olayları sırasında iyi bir eğitimden geçmiş, entelektüel birikimi olan, dünyada ve ülkesinde yaşananların farkında bir kesimin varlığını fark edip mutlu olmuştum. Sürekli kendilerini yenileyen, özverili, sorgulayan, paylaşımcı, bu gencecik insanların ilk yaptıkları işlerden birinin Gezi'de bir kütüphane kurmak olduğunu öğrendiğimde duyduğum heyecanı tarif edemem. Ama sayılarının beni gelecek adına umutlandırarak kadar çok olduğunu sanıyorum.

Sürekli olarak edebiyatın, edebiyatçının sorunlarından söz etmeye davranıyorum ama bakıyorum yolum yine Roma'ya çıkmış. Büyük çoğunluğu hayatında bir roman, bir öykü, tek bir şiir hatta bir makale okumamış, gelişmeyi, çağdaş kültürü geçmişin tozlu

raflarından referansla arayan, öğrenmeyi yaşam pratiğini güzelleştirmek, kendini donatmak amacıyla kullanmayan, kendi gerçeğinden haberi olmayan bir toplumda yazmaya çalıştığımı düşünüyorum.

Son yayımlanan Güldünya'ya adadığım kitabım Bekaret Boncuğu'na da değinmek isterim bu arada: Ülkemizdeki her kesimden ve yaş grubundan kadının öykülerini ele alan bu çalışmanın, en ufak hak ihlalinde ayaklanan kadın kuruluşlarımızdan bile tepki almayışı ayrı bir dramatik durumdur bence. Hayal kırıklığına uğradım mı? Uğradım. Ama yazarlar, iflah olmaz romantiklerdir.

TEŞEKKÜR

*Tüm yazarlar arkadaşlarıma ayrı ayrı ilgileri, katkıları için
bir kez de buradan teşekkür ediyorum.*

Hikmet ALTINKAYNAK

EDEBİYATÇILARIN YAYINCILARIN SORUNLARI VE ÇÖZÜM ÖNERİLERİ

